

Kalmar 2021-12-14

Utbildningsdepartementet
Forskningspolitiska enheten

Yttrande över SOU 2021:65 Stärkt fokus på framtidens forskningsinfrastruktur

Inledning och sammanfattning

Detta remissvar inleds med en sammanfattning. Därefter redovisas övergripande synpunkter följt av mer specifika kommentarer på särskilda avsnitt.

I stora drag är Linnéuniversitetet övervägande positivt till majoriteten av utredningens slutsatser och förslag. I synnerhet förslaget om en särskild myndighet för digital forskningsinfrastruktur, slutsatsen att forskningsinfrastrukturer av särskilt nationellt intresse, tex MAX IV, ska betraktas som samhällsinvesteringar och därmed finansieras via anslag beslutade av riksdagen och utredningen om en ny framtida myndighet för forskningsinfrastruktur. Linnéuniversitetet är däremot kritisk till förslaget om en forskningsberedning sammansatt av företrädare för de politiska partierna. Linnéuniversitetet vill även understryka att om ansvaret för forskningsinfrastruktur av nationellt intresse ska vila på universiteten måste dessa även få finansiering för denna forskningsinfrastruktur.

Linnéuniversitetets remissvar är i huvudsak i linje med Sveriges universitets- och högskoleförbunds remissvar, men Lnu vill även lyfta frågan om rapporteringskrav för forskningsinfrastruktur som riskerar att bli betungande för högskolesektorn samt vill särskilt värna forskningens frihet i relation till både näringslivet och politiken.

Övergripande synpunkter

En återkommande aspekt av föreliggande SOU 2021:65 är att utredningen väcker en mängd frågor och förslag som i sig själva behöver särskilda utredningar för att genomlysas. Utredningen kan alltså delvis sägas vara en utredning som kommer fram till intressanta frågor för kommande utredningar snarare än en utredning som ger definitiva svar på vissa frågor (se till exempel avsnitt 8.5.1). Likaså har det internationella perspektivet en undanskymd roll i utredningen – något som är anmärkningsvärt när forskning idag är alltmer internationaliserad.

En god ambition med SOU 2021:65 är ambitionen att lyfta fram ett politiskt underprioriterat område i behov av långsiktighet och specifika finansieringsbehov. Strävan efter en mer harmoniserad och tydligare organisation med ändamålsenlig styrning är lovvärd. Det är även positivt att utredningen lyfter fram behovet av flexibilitet och vikten av att undvika detaljregleringar (se till exempel avsnitt 8.3.1 Regler inte men utveckla styrningen).

Linnéuniversitetet vill starkt framhålla att ökad politisk styrning av forskningsinfrastruktur inte får innebära mer politiserad styrning av forskningen som sådan. Forskning, liksom kulturliv och massmedia, bör inte underkastas detaljerad och nära politisk styrning i ett demokratiskt samhälle. Därför bör det enligt universitetets mening säkerställas att det är aktiva forskare och representanter

Linnéuniversitetet

för universitet och forskningsinstitutet som utgör majoriteten i råd, styrelser och myndigheter som får en styrande roll i frågor rörande forskningsinfrastruktur, ej politiker eller partipolitiskt tillsatta personer. Forskning i ett fritt samhälle ska inte vara politiskt styrd.

SOU 2021:65 lyfter fram näringslivsperspektiv, och i korthet vill Linnéuniversitetet poängtera att uppbyggnad och användning av forskningsinfrastruktur genom samverkan mellan universitetet och näringsliv givetvis har sin givna plats, men samtidigt ska näringslivet inte ha en styrande roll. Akademisk frihet och effektiv användning av statens resurser pekar på att forskningsinfrastruktur och dess utveckling måste vara drivet av forskningsfrågan och forskningens behov i första hand och inte näringslivets behov även om hänsyn kan tas till näringslivet och det givetvis är positivt att universitet och högskolor kan samverka med näringslivet.

Avsnitt 8.1.2 Behov att utveckla den politiska styrningen

Linnéuniversitetet anser att det finns all anledning att avstyrka förslagen om en forskningsberedning sammansatt av företrädare för de politiska partierna. Detta riskerar att i hög grad politisera själva forskningsprocessen i sig vilket inte kan sägas stå i samklang med några av de målsättningar kring öppen vetenskap och akademisk frihet som Riksdag och Regering framhållit i styrdokument och forskningspropositioner. En sådan sammansättning av en forskningsberedning skulle också vara tämligen ovanlig i jämförelse med andra beredande organ inom statsförvaltningen. Linnéuniversitetet ställer sig frågande till att en sådan genomgripande förändring föreslås utan någon egentlig genomlysning av frågan.

Avsnitt 8.1.3 Universitet, högskolor och övriga relevanta myndigheters roll

Linnéuniversitetet kan se fördelar med att utvidga och förtydliga vissa myndigheters ansvar för forskningsinfrastrukturen. Men ska universitet och högskolor få ett utökat ansvar för forskningsinfrastruktur måste staten även säkerställa ökad finansiering. Att enbart ge ett ökat ansvar utan att säkerställa finansieringen riskerar enbart att skapa en konkurrenssituation mellan finansiering av forskning och finansiering av dess nödvändiga infrastruktur på varje enskilt universitet. Detta kan omöjligen vara ett eftersträvanvärt mål och knappast en effektiv styrning.

Avsnitt 8.2.2 Utveckling av den finansiella styrningen inom ramen för befintligt övergripande regelverk

Utredningen menar att rapporteringskrav för forskningsinfrastruktur bör övervägas, men att detta bör utformas så att det inte blir alltför administrativt betungande. Alla rapporteringskrav innebär en administrativ börda, och i detta fall kommer kostnaden direkt att belasta forskning och forskningsinfrastruktur på universitet och högskolor. Om ett sådant rapporteringskrav införs måste regeringen ha mycket goda skäl för att införa det och vara extremt försiktig i utformningen. Linnéuniversitetet bedömer att ett rapporteringskrav löper stor risk att bli alltför betungande för universiteten utan att ge någon större utdelning i form av effektivitet i forskning.

Avsnitt 8.5 Förslag gällande sammanhållen organisation för digital infrastruktur för forskning

Linnéuniversitetet instämmer i utredningens slutsats att inrätta en särskild myndighet för digital forskningsinfrastruktur. En myndighet för digital forskningsinfrastruktur måste få ett tydligt uppdrag kopplat till strävan efter öppen vetenskap. Ska visionen om öppen vetenskap genomföras måste regeringen och

riksdagen ge universitet och högskolor möjligheterna att genomföra den – det behövs en digital infrastruktur för forskning. Det kan inte vara ett universitetsspecifikt intresse att bygga upp en sådan infrastruktur. Vad gäller själva utformningen bör den vara ämnesspecifikt snarare än universitetsspecifikt vilket pekar på en nationell myndighet. Ett argument för detta är utredningens konstaterande att olika vetenskapliga discipliner har olika krav och behov gällande infrastruktur. Slutligen är det viktigt att, vilket utredningen nämner, ta hänsyn till etiska aspekter och integritetsfrågor rörande digital forskningsinfrastruktur.

Avsnitt 8.6 En framtida myndighet för forskningsinfrastruktur av särskilt nationellt intresse

Vad gäller en ny myndighet för att finansiera forskningsinfrastruktur av särskilt nationellt intresse kan detta vara en positiv utveckling. Inte minst skulle det kunna leda till ett samlat grepp på stöd för universitet och forskare vilket skulle vara positivt. Likaså skulle en särskild myndighet för forskningsinfrastruktur göra att finansiering av forskningsinfrastruktur och forskning i sig inte konkurrerar om samma medel. Samtidigt finns det en finansiering av forskningsinfrastruktur i dagsläget genom Vetenskapsrådet, och en förändring måste genomföras på ett sådant sätt att kompetens och kunskap inte går förlorad. Det kan även finnas en risk med att separera forskning och forskningsinfrastruktur alltför mycket. Här efterlyser Linnéuniversitetet en vidare konsekvensanalys innan ett sådant steg tas.

Vidare tar förslaget inte hänsyn till de forskningsinfrastrukturer som är av nationellt intresse, utan att vara av *särskilt* nationellt intresse. Dessa skall i stället finansieras och samordnas av universitet och högskolor, men det finns ingen konsekvensanalys av rimligheten i förslaget att ett universitet ska medverka till att finansiera något som inte i första hand är av intresse för ett enskilt universitet. En överhängande risk med det förslag som ligger inom SOU 2021:65 är att dessa forskningsinfrastrukturer försvagas eller tappar finansiering. Ett snävt fokus på särskilt nationellt intresse riskerar även leda till att finansiering av nyetablering av forskningsinfrastruktur blir svårare. Även idag finns svårigheter med att finansiera forskningsinfrastruktur som inte är bedöms som central nog att få ett permanent anslag. Likaså finns det en risk att andra beslutsgrunder än forskningsrelevans kan bli ledande för finansieringsbeslut. Möjligen kan dessa brister undanröjas med tydlig organisation och ökad finansiering, men detta är en risk som inte får underskattas och kan få mycket negativa konsekvenser.

Yttrandet har beretts av Mattias Gunnarsson, utredare, Universitetsledningens kansli, Linnéuniversitetet och vice-rector för forskning professor Cornelia Witthöft. Synpunkter har även inhämtats från Linnéuniversitetets Forskningsrådet.